

حقیقت توبه و میوه‌های آن

مؤلف: قسمت علمی در دار ابن

خزیمه

مترجم: پدرام اندایش

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 1

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

شکر و ستایش برای الله تعالی
است و صلوات و سلام بر رسول الله و
بر آل و اصحابش و هر کسی که با او
دوستی کند. أما بعد:

توبه به سوی الله جل و علا از

۱۱۲ / حقیقت توبه و میوه‌های آن

بزرگترین عبادت‌ها
می‌باشد و از همه‌ی آنها نزد وی
دوست داشتنی‌تر است، وسیع‌ترین راه
برای رسیدن به رحمت، بهشت، عطا و
رضایتمندی الله تعالی می‌باشد، زیرا
در آن واجب می‌شود که خواری،
خضوع و شکسته شدن در پیشگاه الله
سبحانه، اعتراف به گناه و کوتاهی در
برابر پروردگار تبارک و تعالی وجود

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 3

داشته باشد، در آن درخشندگی
عبادت آشکار می‌گردد و توسط آن
انسان به منزلتی می‌رسد که الله تعالی
او را برای آن آفریده است. انسانی که
شامل ناقص بودن، ضعیف بودن،
کوتاهی، خطا، جهل و ظلم می‌باشد.
آن اعتراف به ناقص بودن عقل،
ضعیف بودن نفس و اقرار به کامل
بودن الله یکتا و بی‌شریک است. آن

4// حقیقت توبه و میوه‌های آن

منزلتی است که پیامبران و رسولان از آن بی‌نیاز نبودند و همچنین بندگان صالح و همچنین اولیاء مقرب نیز به آن نیاز داشتند. آن به مانند روح در جسد است، به همین دلیل الله تعالی خطاب به بندگان مؤمنش می‌فرماید:

﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [نور: 31] (ای مؤمنان! همگی به سوی الله توبه

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 5

نماید، باشد که رستگار شوید!).

در این آیه رستگاری را مشروط

به توبه‌ی بعد از ایمان قرار داده است،

این دلیلی بر این است که آن منزلتی

می‌باشد که گریزی از آن برای بنده‌ای

که در راه الله تعالی حرکت می‌کند،

وجود ندارد. به همین دلیل الله سبحانه

و تعالی به آخرین پیامبرش محمد ﷺ

می‌فرماید: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

116 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

وَأَسْتَغْفِرُ لِدُنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ ﴿﴾ [محمد] (پس بدان که
هیچ پرستش شونده‌ی برحق‌ی جز الله
وجود ندارد و برای گناهت و برای
مردان و زنان مؤمن طلب استغفار
کن!).

ای برادر گرامی: به یاد بیاور که
تو انسان هستی و انسان کسی است
که در او خطا و نافرمانی وجود دارد

حقیقت توبه و میوه‌های آن 7//

و مرتکب لغزش و بدی می‌شود و بر
گناهان و خطاها گرفتار می‌باشد،
کسی از مخلوقات معصوم نمی‌باشد،
مگر کسی که الله تعالی او را برای
رساندن وحی‌اش و رسالتش حفظ
کرده باشد، خطا کردن ما اجتناب
ناپذیر است و لغزش و هلاک شدن، به
مصلحت ما نمی‌باشد.

الله تو را حفظ کند! بدان: توبه از

88 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

گناهان همان زنده بودن جانها و قلبها می‌باشد و الله جل و علا از توبه‌ی بنده‌اش شدیداً خوشحال می‌شود، و معذرت خواهی و شکستن [غرورش] را از او قبول می‌کند و از ادامه دادن و اصرار داشتن او [برگناهان] ناخشنود می‌گردد. الله تعالی می‌فرماید: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ [الشوری]

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 9

(و او کسی است که توبه را از
بندگان قبول می‌کند و از بدی‌ها
گذشت می‌نماید و آنچه را انجام می-
دهید، می‌داند).

حقیقت توبه چیست؟

شرط‌های آن چه می‌باشد؟

میوه‌های آن چیست؟

حقیقت توبه

ای بنده‌ی الله تعالی به یاد بیاور
که گناهان سبب هلاکت بنده و زیان
او و مجازات او در دنیا می‌شود و آن
امری است که قابل ملاحظه و مشاهده
می‌باشد و پیامدهایی دارد به مانند:
اضطراب، پریشانی، فشار، تشویش،
تنگی، عذاب و خشمگینی از طرف
الله تعالی و مجازات شدن توسط وی.

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 11

همچندین عاقبت‌های آن در
آخرت بر هیچ مسلمان عاقلی پوشیده
نیست، الله تعالی می‌فرماید:

﴿كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي

سَجِّينٍ﴾ [المطففين: 7] (چه بسا

پرونده‌ی اعمال بدکاران در سجین
است). أبو عبیده و أخفش گفته‌اند: در

12 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

زندان و تنگی شدید است.^(۱)

الله سبحانه و می فرماید: ﴿وَمَنْ

أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً

ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾

[طه: 124] (کسی که از یاد من

رویگردان شود، در نتیجه برای او

زندگی تنگی خواهد بود و روز قیامت

(¹) فتح القدير للشوكاني: 399/5.

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 13

او را کور محشور می‌کنم).

در نتیجه گناهان سبب بدبختی و

تنگی زندگی در دنیا و آخرت می‌-

شود. به همین دلیل توبه راهی قوی

برای گشایش و یافتن از مشکلات و

اطمینان خاطر نفس و راحتی اندیشه

در دنیا و نجات در روز حساب و

کتاب می‌باشد.

حقیقت توبه: بازگردیدن به

14 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

سوی الله تعالی و بازگشت به سوی
وی و شکسته شدن در پیشگاه او و
خوار شدن در برابر وی و اعتراف به
کوتاهی نفس و کم کاری در ادای
حقوق و اطاعت وی می‌باشد.

ای برادر گرامی بدان: توبه
شروطی دارد که بدون آنها درست
نمی‌باشد.

شروط توبه

نووی رحمه الله تعالی گفته
است: علماء می‌گویند: توبه از هر
گناهی واجب است و اگر گناه در حق
الله تعالی باشد و در حق مردم نباشد،
دارای سه شرط است:

یکی از آنها: باز ایستادن از
گناه.

دوم: پشیمانی از انجام آن.

16 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

سوم: عزم خود را جزم کند که
به سوی آن گناه هرگز باز نگردد. اگر
یکی از این سه مورد وجود نداشته
باشد، توبه درست نمی‌باشد؛ ولی اگر
گناه در حق بشر صورت گرفته باشد،
شرط‌های آن چهار عدد است: سه
مورد آن بیان شد [و چهارمی:]
از انجام دهنده‌ی آن حلالیت
بطلبد، اگر مال او یا مانند آن را

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 17

خورده بود، به او باز گرداند، اگر به او
تهمت زده بود و مانند آن، آبروی او
را برگرداند یا از او طلب بخشش
نماید، و اگر غیبت او را نموده بود از
او حلالیت بطلبد. همچنین دوست
داشته باشد که از تمامی گناهان توبه
نماید.

بر دوست ای برادر گرامی: عقب
انداختن و پا به پا کردن برای توبه

18 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

نمودن، تو را گمراه نسازد و آن بلید فوراً انجام شود و جایز نمی‌باشد که به تأخیر بیافتد، زیرا الله جل و علا می -
فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَيَّ
اللَّهُ تَوْبَةً نَّصُوحًا﴾ [التحریم] (ای
کسانی که ایمان آورده‌اید به سوی الله
توبه نصوح نمایید!).

گناهانت به هر اندازه‌ای می -
خواهد باشد و خطاهای توبه هر

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 19

جایی که می‌خواهد رسیده باشد، از رحمت الله سبحانه مایوس نشو! زیرا او بخشنده‌ای گرامی است و با حیای می‌باشد، و بنده‌اش اگر از او درخواستی نملید، دست او را رد نمی‌کند، این چنین است که او سبحانه می‌فرماید: ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا

إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلَمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ * وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿54﴾ [الزمر: 54] (بگو: ای بندگان من که بر جانهایتان اسراف نموده‌اید، از رحمت الله ناامید نشوید! زیرا الله تمامی گناهان را می‌آمرزد، او

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 21

بسیار آمرزنده [و] دائماً رحمت کننده
است * [پس] به سوی پروردگارتان
باز گردید و تسلیم او شوید! قبل از
آن که برای شما عذاب برسد، و در آن
هنگام یاری نمی‌شوید * از نیکوترین
چیزی که از طرف پروردگارتان بر
شما نازل شده است، تبعیت کنید! قبل
از آن که ناگهان عذاب به نزد شما
بیاید و شما [از آن] غافل باشید).

22 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

أبو موسیٰ عبد الله بن قیس
أشعری رضی الله عنه آورده است که پد امیر رضی الله عنه
فرمود: «إن الله تعالى يبسط يده بالليل
ليتوب مسيء النهار، ويبسط يده
بالنهار ليتوب مسيء الليل حتى تطلع
الشمس من مغربها»⁽¹⁾ (الله تعالى
دستش را در شب باز می‌کند تا توبه‌ی

(1) رواه مسلم (2759).

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 23

کسی که در روز، بدی انجام داده است را بپذیرد و دستش را در روز باز می‌کند تا توبه‌ی کسی که در شب، بدی کرده است را بپذیرد، [و این همچنان ادامه دارد] تا آن که خورشید از مغرب طلوع کند).

ای بنده‌ی الله تعالی! آن را انجام بده! تا زمانی که الله تعالی دستش را به سوی تو باز می‌کند و توبه نما و به

24 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

سوی او باز گردد که او بسیار توبه
کنندگان و کسانی که طلب پاکی می-
کنند را دوست می‌دارد، نجات با
بازگشت صادقانه و توبه‌ی نصوح
انجام می‌گیرد، البته قبل از، از بین
رفتن وقت:

أنا العبد الذی کسب الذنوبا

وصدته الأمانی أن یتوبا

حقيقت توبه و ميوه‌های آن // 25

أنا العبد الذی أضحی حزینا

على زلاته قلقا كئيبا

أنا العبد الذی سطرت عليه

صحائف لم يخف فيها الرقيبا

أنا العبد المسيء عصيت سرا

فمالي الآن لا أبدى النحيبا

أنا المفرط ضاع عمري فلم

أرع الشيبه والمشيبا

26 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

أنا العبد الغریق بلج بحر

أصیح لربما ألقى نحيبا

حقیقت توبه و میوه‌های آن 27//

ای برادر گرامی: به سوی
رضایتمندی الله بسیار گرامی مبادرت
نما! و با کوشش بسیار در آن فکر
کن! و نیت و اراده را تازه کن! و به
سوی پروردگارت توبه کننده و آه
کشنده رو کن! زی را توبه زینت
پیامبران و رسولان است، موسی علیه السلام
گفته است: ﴿سُبْحَانَكَ تَبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا
أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [الأعراف] (پاک و

28 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

منزه هستی تو [ای الله!] به سوی تو
توبه می‌کنم و من اولین مؤمن هستم).

الله تعالی از قول صالح عَلَيْهِ السَّلَام می -

فرماید: ﴿فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ

رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ﴾ [هود] (پس از او

طلب آمرزش کنید، سپس به سوی او

توبه نمایید، همانا پروردگار من

نزدیک و اجابت کننده است).

الله تعالی از قول هود عَلَيْهِ السَّلَام می -

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 29

فرماید: ﴿وَيَا قَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ
تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا
وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَى قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا
مُجْرِمِينَ﴾ [هود] (و ای قوم من! از
پروردگارتان طلب آمرزش کنید!
سپس به سوی او توبه نمایید! [در
نتیجه‌ی آن] از آسمان پیاپی باران
می‌باراند و قوتی بر قوت شما می-
افزاید و مجرمانه روی بر نگردانید!).

30 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

إبراهیم علیه السلام گفته است: ﴿رَبَّنَا
اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ
الْحِسَابُ﴾ [إبراهیم] (پروردگار ما! مرا
و پدر و مادرم و مؤمنان را در روزی
که حساب و کتاب برپا می‌شود،
بیامرز!).

همچنین گفته است: ﴿وَأَرْنَا
مَنَّاكِنَّا وَتَبُّ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ
الرَّحِيمُ﴾ [البقره] (و به ما طرز

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 31

عبادتمان را نشان بده و توبه‌ی ما را
پذیر که تو بسیار توبه پذیر و دائماً
رحمت کننده هستی!).

ای برادر گرامی! به سوی الله
تعالی روی کن! تو از پیامبران و
رسولان برتر نیستی، همان گونه که
می‌دانی آنان به سوی توبه سبقت می-
گرفتند و در استغفار و بازگشت
پافشاری می نمودند.

32 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

کأنی لست إذا غلط أمری
فی مقدم عم ست الذی کان
حتى تصرفم ده لم أزل أتعادی
بالذنب فی رمس ق إذا صرت رهنا
المنی لیت ش شعری حتی أدرك

لی بن سرور فرزندان آدم علیه

أفضل الصلاة والسلام است که گفته

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 33

است: «یا ایها الناس توبوا إلى الله
واستغفروه فإنی أتوب فی الیوم مائة
مرة»^(۱) (ای مردم به سوی الله توبه
نمایید و از او طلب آمرزش کنید که
من در روز صدبار توبه می‌نمایم).

ابوهریره رضی الله عنه آورده است که
رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «والله إنی

(۱) رواه مسلم (2702).

34 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

لأستغفر الله وأتوب إليه في اليوم أكثر
من سبعين مرة»^(۱) (قسم به الله من
روزی بیشتر از هفتاد بار از الله طلب
آمرزش می‌نمایم و به سوی او توبه
می‌کنم).

يا أيها المسيء إلى متي

تفنى زمانك في عسى ولربم

(¹) رواه البخاري 85/11.

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 35

اَدْر اِلٰی مَوْلَاکِ یَا مَنْ عَمْرَه

قَدْ ضَاعَ فِی عَصِیَانَه وَتَصَرَّ

ای برادر گرامی! شروع به توبه

نما و بدان که تو در سرزمین عمل و

آزمایش هستی و فردا سرزمین

حساب و کتاب، و پاداش و مجازات

خواهد بود.

فضیلت توبه

ای برادر گرامی! بدان که فضیلت توبه نزد الله تعالی بزرگ است و ثواب آن زیاد و گرامی می‌باشد، آن برای تمامی گناهان و خطاهایی که در قبل صورت گرفته است، واجب می‌باشد و درجات انجام دهنده‌ی آن را بالا می‌برد و سببی می‌شود تا رضایتمندی الله تعالی و محبت او

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 37

حاصل شود.

الله تعالی می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ

يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾

[البقره] (الله بسیار توبه‌کنندگان را

دوست می‌دارد و کسانی که طلب

پاکی می‌کنند را [نیز] دوست دارد).

أبونجید عمران بن حصین

خزاعی رضی الله عنهما گفته است:

زنی از جهینه نزد رسول الله ﷺ آمد در

حالی که مرتکب زنا شده بود و گفت:
ای رسول الله! کاری انجام داده‌ام که
مستحق حد می‌باشم، پس آن [حد] را
بر من اجرا نما! پی‌امبر ﷺ ولی او را
صدا زد و فرمود: «أحسن إليها فإذا
وضعت فأتني» (به او نیک‌ی کن و
وقتی وضع حمل نمود او را نزد من
بیاور!) آن کار را [ولی او] انجام داد و
[وقتی زمان لازم تمام شد و آن زن

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 39

وضع حمل نمود و دوران شیردهی
فرزندش به پایان رسید] پیامبر ﷺ بر
اجرای حد امر نمود، آن زن لباس
خود را محکم بست پوشید، سپس
[پیامبر ﷺ] امر فرمود تا [آن زن]
سنگسار شود، سپس بر [جنازه‌ی] او
نماز خواند. عمر رضی الله عنه به او گفت: آیا بر
او نماز می‌خوانی در حالی که زنا
کرده است؟ فرمود: «لقد تابت توبه لو

40 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

قسمت بین سبعین من أهل المدینة
لوسعتهم، وهل وجدت أفضل من أن
جادت بنفسها لله عز وجل؟!»^(۱) (همانا
توبه‌ای انجام داده است که اگر بین
هفتاد نفر از اهل مدینه تقسیم شود،
برای آنها کافی است، و آیا برتر از او
کسی را می‌شناسی که جانش را برای

(۱) رواه مسلم (1696).

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 41

الله عَلَيْهِ از دست دهد؟).

در این حدیث بر بزرگ بودن منزلت توبه نزد الله جل و علا دلیلی وجود دارد و اگر لیدن گونه نبود، رسول الله صَلَّى بر او نماز نمی‌خواند و همچنین خبر داده است که توبه‌ی او برای هفتاد نفر از اهل مدینه کافی است.

در آنچه بر نفست از گناهان و

42 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

خطاها اسراف نموده‌ای، تفکر کن!
جنایتی را یاد کن که توسط دست، پا،
گوش و چشمت آن را انجام داده‌ای و
شامل بدی‌ها و گناهان می‌باشد، پس
برای [پاک کردن] آنها توبه‌ای نصوح را
انجام بده! نفست را مورد حساب و کتاب
قرار بده که انجام لاین کار در امروز
آسانتر از آن است که فردا [در قیامت]
مورد حساب و کتاب قرار بگی ری. الله

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 43

تعالی می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾
[الحشر: 18] (ای کسانی که ایمان
آورده‌اید از الله بترسید و تقوا پیشه کنید!
و شخص بنگرد که برای فردای [قیامت]
خود چه فرستاده است). عمر بن
خطاب رضی الله عنه گفته است: نفستان را مورد
محاسبه قرار دهید قبل از آن که مورد
حساب و کتاب قرار بگیرید و آن را

44 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

اندازه بگیرید! قبل از آن که اندازه گرفته شوید، همانا حساب و کتاب امروز توسط خودتان آسانتر از حساب و کتاب در فردای [قیامت] است و خود را برای صحنه‌ای بزرگتر زینت دهید! روزی که امر شما آشکار می‌شود و کسی از شما [از الله تعالی] پنهان نمی‌ماند^(۱).

(۱) رواه الترمذی (2459) وقال: حدیث

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 45

ای بردار!

مثل وقوفک یوم الحشر عریانا

مستعطفا قلق الأحشاء حیرانا

النار تزفر من غیظ ومن حنق

على العصاة وتلقى الرب غضبانا

اقرأ کتابک یا عبدی على مهل

=

حسن.

وانظر إلیه تری هل کان ما کانا

میوه‌های توبه

میوه‌های توبه همان چیزی است

که هر کسی که توبه‌ی حقیقی را می‌-

شناسد و توسط آن الله تعالی را بندگی

می‌کند، شیرینی آن را حس می‌کند.

آن سببِ تمامی امور خیر، اطمینان

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 47

خاطر نفس، فروتنی روح و سبب شادی قلب و سرور و مستی آن می‌شود. الله جل و علا توبه کننده را دوست دارد و از توبه‌ی او شاد می‌گردد و در نتیجه آن توبه کننده در قلب خود، شیرینی، خوشبختی و شادی را حس می‌کند. از مهمترین میوه‌های توبه:

1- رضا ایتندی الله تبارک و

48 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

تعالی از شخص توبه کننده:

ای برادر گرامی! اگر در توبه
میوه‌ای وجود نداشته باشد، حداقل
چیزی که از آن حاصل می‌شود، راهی
به سوی محبت الله تعالی و
رضایتمندی وی می‌باشد و این برای
شرف و عزت ما کافی است. الله تعالی
می‌فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ
وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقره] (الله بس یار

50 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

یـمـشـی بـهـا، و اِن سـأـلـنـی اَعْـطـیـتـه، و لئن
اـسـتـعـاـذـنـی، لـأـعـیـذـنـه»^(۱) (وقتی او را
دوست می‌دارم، گوشش می‌شوم که
مـی‌شـنـود و چـشـم او
مـی‌شـوم که مـی‌بـیـنـد و دسـتـش مـی‌شـوم
که با آن مـی‌گـیـرد و پـایـش مـی‌شـوم که
بـا آن رـاه مـی‌رود، اگـر از مـن

(۱) رواه البخاری 292/11.

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 51

درخواست کند به او می‌دهم و اگر به
من پناه ببرد، به او پناه می‌دهم).

توبه کننده به سوی الله سبحانه،
نزد الله تعالی دوست داشتنی است، به
او کمک می‌کند و او را از هر چیز بد
و بلایی حفظ می‌کند، رحمت‌ها را بر
وی نازل می‌کند و با برکت‌ها او را
می‌پوشاند و دعا‌های او را مستجاب
می‌کند، وقتی می‌گیرد با نور الله تعالی

52 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

می‌گیرد و وقتی بر می‌دارد با نور الله
تعالی بر می‌دارد و وقتی راه می‌رود با
نور الله تعالی راه می‌رود. زیرا او به
ندای الله تعالی لبیک گفته است و امر
او را استجابت نموده است: ﴿يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً
نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 53

وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ ﴿۸﴾ [التحریم: 8] (ای
کسانی که ایمان آورداید! به سوی الله
توبه نصوح نمایید! باشد که
پروردگارتان بدی‌های شما را پاک
کند و شما را داخل
باغ‌هایی نماید که از زیر آنها نهرها
جاریست، روزی که الله، پیمبر و
کسانی که همراه او ایمان آورده‌اند را

54 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

رسوا نمی‌کند [و] نور آنها در جلوی
آنها و در سمت راست آنها در حرکت
است).

عاقل کسی است که به رحمت
الله تعالی و رضایتمندی وی طمع
داشته باشد و توبه نمودن را در
پیشواز طمع خود قرار دهد و [غرور
خود را] بشکند و از گناهان و خطاها
بر گردد و و از کوتاهی در اطاعت از

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 55

الله باز ایستند و پشیمان شود:

عفوک لا تأخذ بزلتنا واغفر آیا رب ذنبا قد ج

دلیلی بر این که توبه، موجب

نزدیکی — ی به الله تعالی

می‌شود و دوست داشتنی‌ترین چیز

نزد الله تعالی بوده و رضایمندی و

شادی او را فراهم می‌سازد، حدیثی

است که أبو حمزۀ أنس بن مالک

أنصاری خادمِ رسولِ الله ﷺ رضی الله

56 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

عنه آن را روایت کرده است، در آن آمده است: «لله أشد فرحا بتوبة عبده حين يتوب إليه من أحدكم كان على راحلته، بأرض فلاة، فانفلتت منه وعليها طعامه وشرابه فأيس منها، فأتى شجرة فاضطجع في ظلها، وقد أيس من راحلته، فبينما هو كذلك إذا هو بها، قائمة عنده، فأخذ بخطامه. ثم قال من شدة الفرح: اللهم أنت عبدى

حقیقت توبه و میوه‌های آن 57

وَأَنَا رَبِّكَ أَخْطَا مِنْ شِدَّةِ الْفَرَحِ»^(۱)
الله از توبه‌ی بنده‌اش وقتی به سوی
او توبه می‌نماید شدیدتر از آن شاد
می‌شود که یکی از شما بر سواری‌اش
سوار باشد و به صحرائی برسد و آن
[سواری] را گم کند و این در حالی
باشد که غذا و نوشیدنی‌اش بر روی

(¹) رواه مسلم (2747).

آن [سواری] باشد و از [پیدا کردن آن]
مأیوس شود و نزد درختی برود و در
سایه‌ی آن سایه برگزیند و از شترش
ناامید گردد، در این هنگام ناگهان
می‌بیند که [شترش] نزد او ایستاده
است و لگام او را می‌گیرد و از شدت
خوشحالی می‌گوید: یا الله تو بنده‌ی
من هستی و من پروردگار تو! و به
علت شدت خوشحالی خطا می‌کند).

2- اطمینان خاطر نفس:

ای برادر گرامی! بدان که ضرر گناهان بر روح‌ها و جانها خطرناکتر از ضرر مریضی بر بدن‌ها می‌باشد. بلکه ضرر گناه شامل روح و بدن می‌شود و گناهکاران را در حالی می‌بینی که بر آنها انواع مشکلات، غم‌ها و انواع وسوسه‌ها و اضطراب‌ها وجود دارد. آنان را نمی‌یابی مگر آن

60 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

که دارای اضطراب، ترس و خوف هستند و آن دلیلی ندارد، مگر مرتکب شدن به گناهان و خطاها.

قضى الله بين الخلق منذ خلقوا

أن المخاوف والإجرام فى ق

به هم بین دلیل توبه باعث

اطمینان خاطر نفس و خوشبختی قلب

می‌شود. حسن بصری رحمه الله گفته

است: نیکی نوری در قلب است و

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 61

قدرتی در بدن؛ و بدی تاریکی بر
قلب و سستی بر بدن می‌باشد. در
نتیجه توبه داروی مریضی‌های روح و
بدن می‌باشد و به صبر و طلب ثواب
کردن از الله تعالی حکم می‌کند. آن
دارویی است که قلب را صیقل می‌دهد
و سبب‌های تنگی و گرفتاری و زنگ
زدگی آن را از بین می‌برد. الله تعالی
می‌فرماید: ﴿بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا

62 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿﴾ (بلکه آنچه انجام داده‌اند باعث زنگ زدگی قلبهای آنها شده است). قلبهایی که زنگ زدگی از آن پاک شود، سبکبار و شاد می‌باشند و ناامیدی را حس نمی‌کنند و بدبختی بر آنها راه ندارد، و مشکلات و غم و اندوه به بنده نمی‌رسد، مگر به سبب

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 63

گناهان^۱:

فی اللذائے ممن نال صفوتها

من الحرام ویبقی الإثم والع

فی عواقب سوء فی مغبتها

لا خیر فی لذة من بعدها ن

أبو سلیمان دارانی گفته است:

¹ - دلیل آن آیهی 30 سورهی الشوری

می باشد. (مترجم)

64 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

کسی که صاف باشد، برای او صافی
قرار داده می‌شود و کسی که کدر
باشد، برای وی کدری صورت می‌گیرد -
گیرد، کسی که در شب نیکی کند برای
او در روز کافی خواهد بود و کسی که
در روزش نیکی کند برای او در شبش
کافی خواهد بود.^(۱)

(۱) ذم الهوی ص 151.

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 65

ای بنده‌ی الله تعالی! به سوی
خیر بشتاب و به سوی الله تعالی توبه
نما! زیرا او بسیار آمرزنده و دائماً
رحمت‌کننده می‌باشد و بدان که
خوشبختی دنیا حاصل نمی‌شود، مگر
با اطاعت، طلب آمرزش و صبر، و
توبه باعث زیاد شدن اطاعت و تجدید
اراده در جانها می‌شود.

3- دوری جستن از خشم الله

66 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

عز وجل:

ای برادر گرامی! بدان! توبه
حفظ شدن از عذاب الله تعالی و
مجازات دادن وی است، زیرا گناهان
موجب خشمگینی و ناراحتی [الله
تعالی] می‌شود و توبه، پاک کننده‌ی
گناهان و باطل کننده‌ی آنها می‌باشد.
به هم بین دلیل الله تعالی درباره‌ی
یونس علیه السلام می‌فرماید: ﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 67

مِنَ الْمُسَبِّحِينَ * لَلْبَثِ فِي بَطْنِهِ إِلَى
يَوْمٍ يُعْعَثُونَ ﴿ [الصافات: 143 و

144] (اگر او از تسبیح کنندگان نبود

* در شکم آن [ماهی] تا روزی که

[انسانها] بر انگیزته می‌شوند، باقی

می‌ماند). تسبیح نمودن بی‌ونس عَلَيْهِ السَّلَامُ

فقط این بود: ﴿لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ

سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾

[الانبیاء: 87] (هیچ پرستش شونده‌ی

68 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

بر حقی جز تو وجود ندارد [یا الله!]
پاک و منزّه هستی تو، همانا من از
ستمگران بودم).

اگر تفکر نمایی الله تعالی به تو
توفیق می‌دهد و می‌فهمی که لذت
گناهان از بین می‌رود و پیامدهای آن
باقی می‌ماند و توبه جداکننده‌ی بنده
از مجازات است، ابوهریره رضی الله عنه آورده
است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «إِنَّ اللَّهَ يَغَارُ،

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 69

وإن المؤمن یغار، و غیرة الله أن یأتی
المؤمن ما حرم علیه»^(۱) (الله غیرت
می‌کند و مؤمن غیرت می‌کند و غیرت
الله این است که مؤمن کاری را انجام
دهد که بر وی حرام است).

ای جئتک والرجا قد استجار بحسن
ی فواضلك التی تمحو بها ما کان

(۱) رواه مسلم (36).

لم إلى بحق لطفك يا إلهي واعف
ني يوم المعاد بما جنيت ولا تن

فاتمه

برادر مسلمان! به الله تعالی به
مانند شخصی پریشان و ترسان روی
کن! و از او به مانند ترسوئی بیچاره
درخواست کن! و به قبول توبه‌ات در
نزد الله تعالی یقین داشته باش! زیرا او
سبحانه بخشنده‌ای با کرامت است. و

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 71

بدان که همه‌ی انسانها خطاکار هستند
و بهترین خطاکاران بس یار توبه
کنندگان می‌باشد^۱، ابوهریره رضی الله عنه آورده
است که رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: «والذی
نفسی بیده لو لم تذنبوا لذهب الله

¹ - اشاره دارد به حدیثی که در سنن
ترمذی 2499 و در سنن ابن ماجه
4251 آمده است. (مترجم)

تعالی بکم، ولجاء بقوم یذنبون
فیستغفرون الله تعالی، فیغفر لهم»^(۱)
(قسم به کسی که جان من در دست
اوست، اگر گناه نکنید، الله تعالی شما
را می‌برد و قومی را می‌آورد که گناه
می‌کنند و از الله تعالی طلب آمرزش
می‌نمایند، و او [نیز] آنان را می‌-

(¹) رواه مسلم (2749).

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 73

آمزد)¹.

به یاد بیاور که تو بشر هستی و
احکام بشری بر تو جاری است و آن

¹- این حدیث به این اشاره دارد که اگر
گناه صورت گیرد و در نتیجه آن طلب
آمزش شود بهتر از آن است که گناه
صورت نگیرد و طلب آمزش نیز
صورت نگیرد. (مترجم).

74 // حقیقت توبه و میوه‌های آن

شامل: اعمال غیر عمدی، غفلت، فراموشی، خطا و غلبه‌ی غریزه‌ی - باشد. این امر حکم می‌کند که در هر زمان و مکانی، توبه‌کننده باشی، زیرا تو مجبوری که لغزش داشته باشی و مرتکب اعمال بد شوی.

بلک طریق المتقی - من و ظن خیرا بال
ر وقوفک خائفا والناس فی أمر عظ

حقیقت توبه و میوه‌های آن // 75

نم حیاتک واجتهد وتب إلى الرب الـ